

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MACEJA ŠPUNARA [*MACIEJ SZPUNAR*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2021. gada 10. martā¹

Lieta C-13/20

Top System SA
pret
État belge

(*Cour d'appel de Bruxelles* (Beļģija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Autortiesības un blakustiesības –
Direktīva 91/250/EEK – Datorprogrammu tiesiskā aizsardzība – 5. panta 1. punkts –
Atkāpes rīcības ierobežojumu gadījumā – Darbības, kas nepieciešamas kļūdu labošanai –
6. pants – Datorprogrammas dekompilācija

Ievads

1. Šī lieta sniedz Tiesai jaunu iespēju pievērsties datorprogrammu tiesiskās aizsardzības īpatnībām. Lai arī gan Savienības tiesībās², gan starptautiskajās tiesībās³ ir atzīts, ka autortiesības aizsargā datorprogrammas kā literārus darbus, tomēr tās atšķiras vairākos aspektos. To kā aizsardzības objektu īpašais raksturs atspoguļojas šīs aizsardzības mehānismos, kuri ir tik ļoti atšķirīgi no vispārējiem autortiesību noteikumiem, ka daži autori runā par *de facto sui generis* aizsardzības režīmu⁴.

2. Pirmām kārtām, datorprogrammām ir ne vien utilitārs mērķis, bet šai utilitātei ir arīdzan ļoti īpašs raksturs: tā liek darboties datoriem. Faktiski šāda programma sastāv no instrukciju kopuma, kas, kad tās izpilda dators, ļauj tam veikt zināmus uzdevumus⁵. Tas nozīmē, ka pretēji visām citām ar autortiesībām aizsargātu objektu kategorijām datorprogrammas nav paredzētas, lai tās uztvertu cilvēka maņas. Turklāt pirmās datorprogrammas tika uzskatītas par pašas mašīnas sastāvdaļām un tikai pamazām *software* ieguva autonomiju attiecībā pret *hardware*⁶.

¹ Originālvaloda – franču.

² Skat. šo secinājumu 9. punktu.

³ Skat. *WIPO* Līguma par autortiesībām, kas pieņemts 1996. gada 20. decembrī Ženēvā, 4. pantu.

⁴ Skat. it īpaši Markiewicz, R., *Ilustrowane prawo autorskie*, Wolters Kluwer, Varšava, 2018, 463. lpp. Citi autori kvalificē datorprogrammas kā "likumā paredzētus rakstveida darbus", skat. Vivant, M., Bruguière, J.-M., *Droit d'auteur et droits voisins*, Dalloz, Parīze, 2015, 183. lpp.

⁵ Janssens, M.-Ch., "The Software Directive", no: Stamatoudi, I., un Torremans, P., *EU Copyright Law. A Commentary*, Edward Elgar Publishing, Čeltenham, 2014, 89.–148. lpp., it īpaši 93. lpp.

⁶ Bing, J., "Copyright Protection of Computer Programs", no: Derclaye, E., (red.), *Research Handbook on the Future of EU Copyright*, Edward Elgar Publishing, Čeltenham, 2009, 401.–425. lpp., it īpaši 401. lpp.

3. Protams, dažās situācijās, kas var būt atbilstošas no autora skatpunkta, cilvēka iepazīšanās ar datorprogrammu var būt lietderīga, piemēram, lai radītu konkurējošu vai papildinošu programmu. Taču principā nevis lietotājs, bet dators ir tas, kurš “iepazīstas” ar programmu un to izpilda. Līdz ar to lietotājam šī utilitāte slēpjas nevis datorprogrammā kā tādā, bet funkcionalitātē, ko šī programma ļauj datoram īstenot. Tas drīzāk tuvina datorprogrammas izgudrojumiem, kurus aizsargā patenti, nevis “klasiskiem” darbiem, ko aizsargā autortiesības.

4. No šī pirmā datorprogrammu raksturojuma izriet otrais, proti, to izpausmes veids. Tā kā datorprogramma ir paredzēta nevis cilvēka uztverei, bet mašīnas uztverei, tad tā ir jāizsaka tādā veidā, kas būtu saprotams šai pēdējai. Šis izpausmes veids ir binārais kods, “rakstība”, kurai pietiek vien ar divām zīmēm, ko parasti attēlo kā “0” un “1”, taču arī šis attēlojums ir cilvēka izpratnei paredzēts skaidrojums. Datora procesors “lasa” šīs zīmes kā dažādas elektriskā sprieguma vērtības.

5. Tā sauktās “pirmās paaudzes” datorprogrammas bieži vien tika rakstītas binārā kodā, bet mūsdienu programmas ir krietni par sarežģītu, lai tās būtu iespējams radīt vai pat lasīt šādā formā. Pastāv programmēšanas valodas, kuras dēvē par “augsta līmeņa valodām” un kuras ietver dažādas instrukcijas datoriem, kas ir kodētas tādā formā, kura ir līdzīga dabiskajai valodai un līdz ar to uztverama cilvēkam un saprotama tiem, kas zina šīs valodas. Šādā programmēšanas valodā radīta datorprogramma satur tās “pirmkodu”. Pēc tam šis pirmkods tiek “kompilēts” ar speciālu programmatūru, ko dēvē par “kompilatoru”, un tas pārtop “objektkodā” jeb “mašīnkodā”, proti, datoram saprotamā un izpildāmā formā⁷.

6. Neraugoties uz to, praksē datorprogrammas parasti tiek piegādātas lietotājiem vienīgi objektkoda formā. Tas ļauj izmantot šīs programmas, izpildot tās datorā, bet neļauj uzzināt to saturu, un tas ir netipiski attiecībā uz darbu, ko aizsargā autortiesības. Šīs lietas centrā ir jautājums tieši par to, vai un, iespējams, kādā apmērā datorprogrammas lietotājam ir tiesības pārvērst šīs programmas objektkodu par pirmkodu (šādu operāciju sauc par “dekompilāciju”), lai uzzinātu tās saturu.

7. Šis jautājums mūs novirza pie trešās datorprogrammu kā autortiesību aizsardzības objektu īpatnības: saistības starp šo aizsardzību un klasisko autortiesību principu, saskaņā ar kuru tās aizsargā nevis idejas, bet vienīgi to izpausmi. Šis princips atspoguļo autortiesību būtību – atbalstīt ne vien radošo procesu, aizsargājot autoru radošo darbu, bet arī ideju izplatīšanu un pieeju tām, novēršot to monopolizāciju, lai šīs idejas varētu būt pamatā arī citiem radošiem darbiem. Taču tas, ka datorprogrammu izpausme tādā formā, kā tās parasti tiek izplatītas, nav uztverama cilvēkam, ļauj noslēpt idejas, kas ir šo programmu pamatā, tādējādi piešķirot to autoriem aizsardzību, kas pārsniedz ar autortiesību mērķiem pamatoto⁸. Līdz ar to datorprogrammas ir vienīgā aizsargāto darbu kategorija, attiecībā uz kuru pieeja to pamatā esošajām idejām ar vienkāršas jutekļu analīzes palīdzību, neietverot darbības, uz kurām autoram ir monopols, nav iespējama⁹.

⁷ Vai, precīzāk, procesoram ar specifisku struktūru, jo objektkoda instrukcijas katra veida procesoram ir atšķirīgas un cita veida procesors tās nespēs izpildīt.

⁸ Skat it īpaši Karjala, D. S., “Copyright Protection of Computer Documents, Reverse Engineering and Professor Miller”, *University of Dayton Law Review*, 1994, 19. sēj., 975.–1020. lpp.

⁹ Shemtov, N., *Beyond the Code. Protection of Non-Textual Features of Software*, Oxford University Press, Oksforda, 2017, 28. lpp. Plašāku pētījumu par idejas – izpausmes dihotomiju autortiesībās un tās piemērošanu datorprogrammām skat. it īpaši šī darba 102.–127. lpp.

8. Šie ievada apsvērumi man šķiet nepieciešami, lai ievietotu šo lietu īpašajā datorprogrammu aizsardzības ar autortiesībām kontekstā. Patiesībā šīs lietas galvenā problēma – tiesības uz programmas dekompilāciju – nevar rasties nevienā citā aizsargājamā objekta kategorijā vienkārši tādēļ, ka nedz dekompilācijas process, nedz kāds cits līdzvērtīgs process nav nepieciešams, lai piekļūtu tādu darbu saturam, kuri ietilpst citās kategorijās, nevis datorprogrammu kategorijā.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

9. Padomes Direktīvas 91/250/EEK (1991. gada 14. maijs) par datorprogrammu tiesisko aizsardzību¹⁰ 1. pantā ir noteikts:

“1. Saskaņā ar šīs direktīvas noteikumiem dalībvalstis ar autortiesību tiesību aktiem aizsargā datorprogrammas, tāpat kā Bernes konvencija par literāro un mākslas darbu aizsardzību paredz aizsargāt literārus darbus. Šī direktīva nosaka, ka termins “datorprogrammas” attiecas arī uz programmu sagatavošanas un noformējuma materiāliem.

2. Saskaņā ar šo direktīvu datorprogrammas ir aizsargātas visās to formās. Saskaņā ar šo direktīvu autortiesības neaizsargā idejas un principus, kas ir pamatā visiem datorprogrammu elementiem, ieskaitot idejas un principus, kas ir pamatā saskarnēm.

3. Datorprogrammu aizsargā, ja tā ir oriģināla tādā ziņā, ka tā ir autora paša intelekta radīta. Nosakot, vai tā jāaizsargā, nelieto nekādus citus kritērijus.”

10. Saskaņā ar šīs direktīvas 4. panta a) un b) punktu:

“Saskaņā ar 5. un 6. panta nosacījumiem tiesību īpašnieka ekskluzīvās tiesībās, ko paredz 2. pants, ietilpst tiesības uz šādu rīcību vai tiesības atļaut šādu rīcību:

a) uz visiem laikiem vai uz laiku pavairot datorprogrammu ar visiem līdzekļiem un visās formās, pa daļai vai kopumā. Ciktāl datorprogrammas uzlādēšana, demonstrācija, lietošana, pārraidīšana vai glabāšana prasa to pavairot, šādu rīcību sankcionē tiesību īpašnieks;

b) tulkot, piemērot, pārveidot un citādi modificēt datorprogrammu un pavairot šādi iegūtos rezultātus, ciktāl tas nav pretrunā ar tās personas tiesībām, kura pārveido programmu; [..].”

11. Saskaņā ar šīs direktīvas 5. panta 1. punktu:

“Ja līgumi to īpaši neparedz, darbības, kas minētas 4. panta a) un b) punktā, neprasa tiesību īpašnieka atļauju, ja tās jāveic, lai likumīgais ieguvējs lietotu datorprogrammu saskaņā ar mērķi, kam tā domāta, ieskaitot kļūdu labošanu.”

¹⁰ OV 1991, L 122, 42. lpp.

12. Visbeidzot, šīs pašas direktīvas 6. pantā “Dekompilācija” ir noteikts:

“1. Tiesību īpašnieka atļauja nav vajadzīga, ja koda pavairošana un tā tulkošana saskaņā ar 4. panta a) un b) punktu ir obligāti vajadzīga, lai iegūtu informāciju, ar ko panākt neatkarīgi radītas datorprogrammas savstarpēju izmantojamību ar citām programmām, ar noteikumu, ka ievēroti šādi nosacījumi:

- a) šādas darbības veic atļaujas īpašnieks vai cita persona, kam ir tiesības lietot programmas eksemplāru, vai persona, kas saņēmusi atļauju to darīt viņu labā;
- b) informācija, kas vajadzīga, lai panāktu savstarpēju izmantojamību, iepriekš nav bijusi brīvi pieejama personām, kas minētas a) apakšpunktā;
un
- c) šī darbība skar tikai tās oriģinālās programmas daļas, kas vajadzīgas, lai panāktu savstarpēju izmantojamību.

2. Šā panta 1. punkta nosacījumi liedz informāciju, kas gūta, šo pantu piemērojot:

- a) izmantot citiem mērķiem, nevis tikai, lai panāktu neatkarīgi radītas datorprogrammas savstarpēju izmantojamību;
- b) sniegt to citiem [sniegt trešām personām], izņemot gadījumus, ja tas vajadzīgs neatkarīgi radītas datorprogrammas savstarpēj[ai] izmantojamībai;
vai
- c) izmantot, lai izstrādātu, ražotu vai pārdotu datorprogrammu, kas ir tai būtiski līdzīga, vai veiktu kādu citu darbību, kas pārkāpj autortiesības.

3. Saskaņā ar nosacījumiem, kas ietverti Bernes konvencijā par literāro un mākslas darbu aizsardzību, šā panta nosacījumus nevar interpretēt tādējādi, lai to izmantotu, nepamatoti apdraudot tiesību īpašnieka likumīgās intereses vai tas nonāktu pretrunā ar datorprogrammas normālu lietojumu.”

13. Direktīva 91/250 tika atcelta no 2009. gada 24. maija saskaņā ar Direktīvas 2009/24/EK¹¹ 10. pantu. Taču uz pamatlietas faktiem *ratione temporis* attiecas Direktīva 91/250. Turklāt atbilstošās šīs direktīvas normas nav tikušas grozītas.

Beļģijas tiesības

14. Direktīvas 91/250 4., 5. un 6. pants Beļģijas tiesībās būtībā vārds vārdā tika transponēti ar 1994. gada 30. jūnija Likuma, ar ko Beļģijas tiesībās transponē Padomes Direktīvu 91/250/EEK (1991. gada 14. maijs) par datorprogrammu tiesisko aizsardzību¹², 5., 6. un 7. pantu.

¹¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2009. gada 23. aprīlis) par datorprogrammu tiesisko aizsardzību (OV 2009, L 111, 16. lpp.).

¹² 1994. gada 27. jūlija *Moniteur Belge*, 19315. lpp.

Fakti, tiesvedība un prejudiciālie jautājumi

15. *Selor* (Federālās administrācijas personāla atlases birojs) ir Beļģijas valsts iestāde, kas tikusi integrēta Stratēģijas un atbalsta federālajā valsts dienestā, kurš atbild par dažādu administrācijas sabiedrisko pakalpojumu dienestu nākamo darbinieku atlasī un orientāciju. *État belge* ir norādīta kā pamatlietas dalībnieks.

16. *Top System SA*, saskaņā ar Beļģijas tiesībām dibināta sabiedrība, izstrādā datorprogrammas un nodrošina saviem klientiem dažādus informātikas pakalpojumus. Tās sadarbība ar *Selor* ilgst vairākus gadus.

17. *Top System* tostarp ir autors vairākām lietotnēm, ko tā izstrādājusi pēc *Selor* pieprasījuma, tajā skaitā “*SWA*” (*Selor Web Access*), ko dēvē arī par “*eRecruiting*”. Šīs lietotnes, no vienas puses, veido elementi, kas izstrādāti “pēc pieprasījuma”, lai apmierinātu *Selor* specifiskās vajadzības un prasības, un, no otras puses, elementi, kurus *Top System* aizguvusi no “*TSF*” (*Top System Framework*), programmas, kuras autore tā ir. Viena no *TSF* komponentēm ir “*DGE*” (*DataGridEditor*). *Selor* pieder *Top System* izstrādāto lietotņu lietošanas licence.

18. 2008. gada 6. februārī *Selor* un *Top System* noslēdza pakalpojumu līgumus, no kuriem viens attiecās uz jaunas izstrādes vides instalāciju un konfigurāciju, kā arī uz *Selor* lietotņu pirmkodu integrāciju un migrāciju jaunā vidē. Laikā no 2008. gada jūnija līdz oktobrim notika elektronisko vēstuļu apmaiņa par problēmām, kas skāra dažas lietotnes, it īpaši lietotni *eRecruiting*.

19. Tam sekoja strīds Briseles (Beļģija) komercietīsās. Tostarp 2009. gada 6. jūlijā *Top System* cēla *Tribunal de commerce de Bruxelles* [Briseles Komerclietu tiesā] (Beļģija) prasību pret *Selor* un *État belge*, būtībā prasot konstatēt, ka *Selor* ir dekompilējis *TSF* pamatprogrammatūru. *Top System* tostarp apgalvo, ka ir pārkāptas tās ekskluzīvās tiesības uz *TSF*, un lūdz piespriet *Selor* un *État belge* izmaksāt [*Top System*] zaudējumu atlīdzību. Lieta tika nodota *Tribunal de première instance de Bruxelles* [Briseles pirmās instances tiesai] (Beļģija), kas atzina prasību par zaudējumu atlīdzību par nepamatotu.

20. *Top System* iesniedza apelācijas sūdzību par šo spriedumu iesniedzējtiesā. Šajā tiesā *Selor* atzina, ka ir veicis daļas *TSF* – kuras funkcijas bija integrētas *Selor* lietotnēs – dekompilāciju, lai atslēgtu kļūmīgu funkciju. *Selor* apgalvo, ka tam bija tiesības veikt šo dekompilāciju, pirmkārt, atbilstoši līgumam, taču iesniedzējtiesa šo apgalvojumu noraida kā nepamatotu, un, otrkārt, saskaņā ar tiesību normām, kurās transponēts Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts. *Top System* turpretim, visādā ziņā apstrīdot, ka tās programmatūrās būtu kādas kļūdas, apgalvo, ka datorprogrammas dekompilācija ārpus līguma ir atļauta tikai saskaņā ar šīs direktīvas 6. pantu un nevis, lai labotu kļūdas, bet gan lai nodrošinātu neatkarīgu programmatūru savstarpēju izmantojamību.

21. Šādā kontekstā *cour d'appel de Bruxelles* [Briseles Apelācijas tiesa] (Beļģija) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai [Direktīvas 91/250] 5. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to datorprogrammas likumīgajam ieguvējam ir atļauts dekompilēt visu programmu vai tās daļu, ja šī dekompilācija ir vajadzīga, lai viņam ļautu labot kļūdas, kas ietekmē minētās programmas darbību, tostarp gadījumā, ja labošana nozīmē tādās funkcijas deaktivizēšanu, kas ietekmē lietotnes, kurā ietilpst šī programma, pareizu darbību?

2) Apstiprinošas atbildes gadījumā – vai turklāt ir jāizpilda arī [Direktīvas 91/250] 6. panta nosacījumi vai kādi citi nosacījumi?”

22. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesā tika iesniegts 2020. gada 14. janvārī. Rakstveida apsvērumus iesniedza pamatlietas dalībnieki un Eiropas Komisija. Ņemot vērā pašreizējos ar veselības krīzi saistītos apstākļus, Tiesa nolēma atcelt tiesas sēdi. Lietas dalībnieki atbildēja uz Tiesas uzdotajiem jautājumiem rakstiski.

Vērtējums

Par pirmo prejudiciālo jautājumu

23. Pirmajā prejudiciālajā jautājumā iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts ļauj datorprogrammas likumīgajam ieguvējam veikt šīs programmas dekompilāciju, ja tā ir nepieciešama, lai labotu kļūdas, kas ietekmē šīs programmas darbību. No lēmuma par prejudiciālu jautājumu uzdošanu izriet, ka šīs tiesas šaubas galvenokārt ir saistītas ar *Top System* izvirzīto argumentu, ka datorprogrammas dekompilācija esot pieļaujama vienīgi gadījumā, kas paredzēts šīs direktīvas 6. pantā¹³, un līdz ar to tā esot izslēgta no gadījumiem, uz kuriem attiecas minētās direktīvas 5. pants. Atbildes sniegšanai uz šo jautājumu ir jāizvērtē autortiesību īpašnieka prerogātas attiecībā uz datorprogrammu iepretim šīs programmas likumīgajam ieguvējam.

Par attiecībām starp tiesību īpašnieku un datorprogrammas likumīgo ieguvēju

24. Vispirms jānorāda, ka Direktīvas 91/250 4. pantā ir paredzētas autortiesību īpašnieka preventīva rakstura ekskluzīvās tiesības¹⁴ uz viņa datorprogrammu. Pirmās no šīm tiesībām ir reproducēšanas tiesības, kuras ir noteiktas īpaši plaši, jo tās ietver ne vien jebkura veida reproducēšanu, pastāvīgu vai īslaicīgu, bet arī pavairošanas darbības, kas nepieciešamas programmas lietošanai. Pretēji citām darbu kategorijām – vismaz tām, kas tiek izplatītas pašas uz sava datu nesēja, – datorprogrammas lietošanai vienmēr ir nepieciešama reproducēšana, lai arī īslaicīga, datora atmiņā. Tātad tiesību īpašnieka ekskluzīvās tiesības attiecībā uz datorprogrammām ir dziļāka iekļaušanās lietotāja privātajā sfērā nekā citu kategoriju aizsargātu objektu gadījumā, jo tās *de facto* prasa minētā īpašnieka atļauju, kaut vai tikai vienkāršai šīs programmas lietošanai. Direktīvā 91/250 nav līdzīgu atkāpju tām, kas paredzētas Direktīvas 2001/29/EK¹⁵ 5. panta 1. punktā un 2. panta b) punktā.

25. Direktīvā 91/250 tiesību īpašnieka monopolā ir iekļauta vesela rinda darbību, kas saistītas ar datorprogrammas pārveidošanu, tostarp “šādi iegūt[o] rezultāt[u] [iegūto programmu] [pavairošanu [reproducēšanu]]”. Arī šajā gadījumā tiesību īpašnieka tiesības ir īpaši plašas, salīdzinot ar klasiskajiem autortiesību risinājumiem, saskaņā ar kuriem darba pārveidošana attiecīgā gadījumā ietilpst autora ekskluzīvajā kompetencē tikai tad, ja pārveidošanas rezultāts tiek publiski izpausts.

26. Tādējādi autortiesību īpašnieka monopolā attiecībā uz datorprogrammu ietver ne tikai klasiskās darba izmantošanas autortiesības, bet arī šī darba izmantošanu lietotāja privātajā sfērā.

¹³ Proti, lai nodrošinātu datorprogrammas, kas radīta neatkarīgi no dekompilētās programmas, savstarpēju izmantojamību.

¹⁴ Tiesību īpašniekam ir tiesības “uz šādu rīcību vai tiesības atļaut šādu rīcību”.

¹⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2001. gada 22. maijs) par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā (OV 2001, L 167, 10. lpp.).

27. Visbeidzot, Direktīva 91/250 attiecas arī uz izplatīšanas tiesībām, kuras neskar šo lietu.

28. Tomēr tiesību īpašnieka prerogatīvu plašā definīcija ir ierobežota, runājot par viņa attiecībām ar datorprogrammas likumīgo ieguvēju. Saskaņā ar Direktīvas 91/250 4. panta ievadteikumu ekskluzīvās tiesības tiesību īpašniekam ir piešķirtas “saskaņā ar 5. un 6. panta nosacījumiem”. Tādējādi, pat ja šie panti ir pasniegti kā atkāpes no ekskluzīvajām tiesībām¹⁶, patiesībā tie veido šīm tiesībām piemītošu ierobežojumu. Saskaņā ar šīs direktīvas 5. panta 1. punktu darbības, kas minētas tās 4. panta a) un b) punktā, – t.i., programmas pavairošana un jebkāda veida pārveidošana, – neprasa tiesību īpašnieka atļauju, ja tās jāveic, lai likumīgais ieguvējs lietotu datorprogrammu, ieskaitot kļūdu labošanu.

29. Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts tomēr ietver pats savu atkāpi, proti, ka datorprogrammas likumīgā ieguvēja darbības, kas veiktas, izmantojot šo programmu, nav pakļautas tiesību īpašnieka monopolam, “ja līgumi to īpaši neparedz”.

30. Īsāk sakot, Direktīvas 91/250 4. panta a) un b) punkta faktiskais rezultāts ir tāds, ka tas ļauj datorprogrammas autortiesību īpašniekam attiecībās ar programmas likumīgo ieguvēju līgumiski detalizēti noteikt, kādā veidā šis ieguvējs varēs lietot šo datorprogrammu. Turpretim, ja šādu līguma noteikumu nav, tad ieguvējs var brīvi veikt darbības, kas principā ir pakļautas tiesību īpašnieka monopolam, ar nosacījumu, ka viņš joprojām lieto minēto programmu atbilstoši tās mērķim, ieskaitot kļūdu labošanu.

31. Turklāt ir taisnība, ka saskaņā ar Direktīvas 91/250 septiņpadsmito apsvērumu “līgumi nevar aizliegt uzlādēt un palaist likumīgi iegūtas programmas eksemplārus, kā arī labot tās kļūdas, lai programmu varētu lietot”. Taču jāsecina, ka šīs direktīvas normatīvās daļas analīze vedina uz pretēju secinājumu. Šajā direktīvā ir ne tikai skaidri formulētas normas, kas atbilst šim apsvērumam, bet tā pat neļauj interpretēt saskaņā ar šo apsvērumu. Vienīgā Direktīvas 91/250 norma, kas varētu tikt izmantota, proti, 5. panta 1. punkts, attiecas vienādi uz visām darbībām, kas uzskaitītas šīs direktīvas 4. panta a) un b) punktā. Līdz ar to šī norma nesniedz nekādu interpretācijas brīvību, kas ļautu izslēgt dažas darbības, proti, datorprogrammas lejupielādi un palaišanu, kā arī kļūdu labošanu, no minētās direktīvas 5. panta 1. punktā ietvertās atkāpes, kura attiecas uz īpašiem līguma nosacījumiem. Lai gan direktīvas apsvērumi var būt pamatā to normu interpretācijai, kurās atspoguļojas šie apsvērumi, tomēr tiem pietrūkst normatīvā spēka, kas tiem ļautu aizvietot neesošas normas vai pamatot *contra legem* interpretāciju.

32. Vēl jo vairāk tas tā ir tādēļ, ka Direktīvas 91/250 9. panta 1. punkta otrajā teikumā ir skaidri noteikts, ka neviens līgumu nosacījums, kas ir pretrunā 6. pantam vai 5. panta 2. un 3. punktā [minētajām atkāpēm], nav spēkā. Tātad faktu, ka Savienības likumdevējs šeit nav minējis direktīvas 5. panta 1. punktu, ir jāuzskata par apzinātu.

33. Kā šajā ziņā apgalvo Komisija atbildē uz Tiesas jautājumu, iespējams, ka Direktīvas 91/250 septiņpadsmitais apsvēruma atspoguļo šīs direktīvas sākotnējā priekšlikuma formulējumu¹⁷. Pēdējās minētās 5. panta 1. punktā licences līgumi, kas noslēgti starp pusēm, ir nošķirti no tā sauktajiem “dalības” līgumiem, kuros datorprogrammas ieguvēja līgumslēgšanas brīvība bija ierobežota ar izvēli slēgt vai neslēgt līgumu. Komisijas ieskatā, septiņpadsmitajā apsvērumā minētais aizliegums attiecas vienīgi uz šo otro līgumu kategoriju. Neraugoties uz to, galu galā

¹⁶ Direktīvas 91/250 5. panta nosaukums ir “Atkāpes rīcības ierobežojumu gadījumā”.

¹⁷ Skat. priekšlikumu Padomes direktīvai par datorprogrammu tiesisko aizsardzību (COM(88) 816 galīgā redakcija), ko Komisija iesniedza 1989. gada 5. janvārī.

pieņemtajā Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkta tekstā nav šāda nošķiruma. Līdz ar to jebkura datorprogrammas izmantošanas licences līguma nosacījumi var regulēt visus šīs izmantošanas aspektus, tostarp lejupielādi un palaišanu, kā arī kļūdu labošanu.

34. Tas nav tik iracionāli, kā šķiet pirmajā acumirkli. Protams, ir grūti iztēloties programmas izmantošanas licenci, kas pilnībā liegtu šo izmantošanu. Tomēr programmas izmantošanu var ierobežot, piemēram, ar to, cik datoros šo programmu drīkst instalēt un lietot, līdz ar to tās lejupielāde un palaišana papildu datoros, tostarp, ja to dara tas pats ieguvējs¹⁸, būtu aizliegta. Vēl jo vairāk tas attiecas uz kļūdu labošanu, kas parasti nepieder pie darbībām, kuras nepieciešamas datorprogrammas lietošanai atbilstoši tās mērķim. Līdz ar to kļūdu labošanu var rezervēt tikai autortiesību īpašniekam, neietekmējot programmas izmantošanas licences samērību¹⁹.

35. Tādēļ es saprotu Tiesas secinājumu spriedumā *SAS Institute*²⁰, saskaņā ar kuru, ņemot vērā Direktīvas 91/250 septiņpadsmito apsvērumu, datorprogrammas lejupielādes un palaišanas darbības, kas nepieciešamas tās izmantošanai, nevar tikt aizliegtas līgumā, jo izmantošanas licence, kurā būtu pilnībā aizliegtas darbības, kas nepieciešamas šai izmantošanai, būtu pretrunā pati sev²¹. Turpretim šo secinājumu, manuprāt, nevar interpretēt kā tādu, kas piešķir autonomu normatīvu spēku minētajam apsvērumam.

36. Runājot, konkrētāk, par kļūdu labošanu, tāda interpretācija, saskaņā ar kuru nebūtu iespējams līgumā paredzēt aizliegumu programmas ieguvējam to veikt, radītu nelīdzsvarotību, kaitējot autortiesību īpašniekiem. Šī nelīdzsvarotība būtu vēl lielāka, ja Tiesa sekotu tam, kādu atbildi es ierosīnu sniegt šajā lietā, un uzskatītu, ka ieguvējam ir jāpiešķir tiesības dekompilēt programmu, lai veiktu šo kļūdu labojumu, nelūdzot vispirms atļauju tiesību īpašniekam. Patiesībā tas atņemu tiesību īpašniekam jebkādu iespēju iebilst pret šādu dekompilāciju²².

37. Tomēr šķiet, ka šim jautājumam nav nozīmes tādos apstākļos kā pamatlietā. No lietas materiāliem izriet, ka līgums starp *Top System* un *Selor* neietver nevienu nosacījumu, kas liegtu *Selor* veikt kļūdu labojumu *Top System* datorprogrammās, vai vismaz šī sabiedrība neatsaucas uz šādiem nosacījumiem iesniedzējtiesā. Līdz ar to saskaņā ar Direktīvas 91/250 5. panta 1. punktu *Selor* ir tiesības labot kļūdas minētajās programmās.

38. Tādēļ tagad ir jāizvērtē, vai šī tiesību norma ļauj datorprogrammas ieguvējam veikt programmas dekompilāciju, lai izlabotu tās kļūdas. Uzsākšu šo vērtējumu, sniedzot dažus paskaidrojumus par “dekompilācijas” jēdzienu.

Par “dekompilācijas” jēdzienu

39. Kā es jau norādīju²³, datorprogramma, ko programmētājs uzrakstījis cilvēkam saprotamā valodā, pēc tam jāpārvērš datoram saprotamā formā, proti, mašīnvalodā. Šī operācija tiek veikta, izmantojot speciālu programmu, kompilatoru, un tā tiek dēvēta par “kompilāciju”. Programmas

¹⁸ Pretēji Direktīvas 91/250 5. panta 3. punktam tās 5. panta 1. punktā ir minēts nevis datorprogrammas eksemplāra lietotājs, bet programmas ieguvējs neatkarīgi no iegādāto kopiju skaita.

¹⁹ Turklāt datorprogrammas izmantošanas līgumi būs pakļauti citām tiesību normām, piemēram, līgumtiesību, patērētāju aizsardzības vai konkurences normām. Šīs normas ierobežos pušu līgumu slēgšanas brīvību, aizsargājot datorprogrammu pircējus no šo programmu autortiesību īpašnieku ļaunprātīgas rīcības.

²⁰ Spriedums, 2012. gada 2. maijs (C-406/10, EU:C:2012:259, 58. punkts).

²¹ Jo tā būtu pretrunā pašam datorprogrammas izmantošanas līgumam.

²² Taču nevar izslēgt, ka dekompilācija tiek veikta pretlikumīgos nolūkos, kas nav saistīti ar kļūdu labošanu.

²³ Skat. šo secinājumu 5. punktu.

versiju programmēšanas valodā dēvē par “pirmkodu”, bet versiju mašīnvalodā – par “objektkodu”. Runa nav vienkārši par programmas transkripciju binārā kodā, bet gan par pirmkodā funkcionāli un abstrakti formulētu instrukciju “tulkošanu” konkrētās instrukcijās tādām datora procesora komponentēm, kurām ir atbilstoša arhitektūra. Dažas programmas, kas ir rakstītas programmēšanas valodās, kuras ir tuvākas mašīnas valodai (tā sauktās “zema līmeņa valodas”), tiek nevis kompilētas, bet gan asamblētas. Tas ir dekompilācijai analogs process, un, tā kā Direktīvā 91/250 šie divi procesi nav nošķirti, ir jāuzskata, ka kompilētas programmas un asamblētas programmas no likuma viedokļa ir jāaplūko vienādi.

40. Datorprogrammas parasti izplata vienīgi objektkoda formā. Bet objektkods nav cilvēkam saprotams. Līdz ar to datorprogrammas likumīgajam ieguvējam, ja viņš vēlas iepazīties ar programmas saturu un veikt tajā modifikācijas, it īpaši, lai labotu kļūdas, ir jāveic viņam pieejamā objektkoda pārvēršana tādā programmas formā, kas ir saprotama cilvēkam, proti, formulētā programmēšanas valodā. Šī operācija, ko dēvē par “dekompilāciju”, nozīmē, ka, izmantojot instrukcijas procesoram, kas ierakstītas objektkodā, tiek atjaunotas programmas funkcionālās instrukcijas. Tātad dekompilācija ir sava veida datorprogrammām piemērota “apgrieztā inženierija” (*reverse engineering*), proti, operācija, ar kuras palīdzību var atklāt sarežģīta instrumenta uzbūvi, izejot no galaprodukta.

41. Tomēr dekompilācija neļauj atjaunot attiecīgās datorprogrammas oriģinālo pirmkodu. Kompilācijas procesā daļa pirmkodā ietvertās informācijas, kas nav būtiska datora procesora darbībai, tiek zaudēta, un dekompilācijas process neļauj to atjaunot. Turklāt viens un tas pats pirmkods var sniegt dažādus rezultātus pēc kompilācijas, atkarībā no kompilatora parametriem. Līdz ar to dekompilācijas galaprodukts ir programmas trešā versija, ko bieži dēvē par “kvazipirmkodu”. Neraugoties uz to, šādi dekompilētu programmu ir iespējams no jauna kompilēt funkcionējošā objektkodā.

Par dekompilāciju kā autora monopola sastāvdaļu

42. Jautātas, vai uz datorprogrammas dekompilāciju attiecas autora ekskluzīvās tiesības, kas definētas Direktīvas 91/250 4. panta a) un b) punktā, ieinteresētās personas, kas sniegušas apsvērumus šajā lietā, vienbalsīgi atbildēja apstipriņoši. Komisija šajā ziņā sniedza detalizētu atbildi. Pēc būtības tā norādīja, ka, lai arī dekompilācija kā tāda nav minēta šajās tiesību normās, zināms skaits darbību, kas kopā veido dekompilācijas procesu, piemēram, datorprogrammas pavairošana un pārveidošana, ir skaidri ietvertas autora monopolā.

43. Es piekritu šim viedoklim.

44. Saskaņā ar Direktīvas 91/250 1. panta 2. punkta pirmo teikumu šajā direktīvā paredzētā aizsardzība ir piemērojama datorprogrammām visās to formās. Kā Tiesa jau ir lēmusi, pirmkods un objektkods ir vienas datorprogrammas divas izpausmes formas, un tās abas ir aizsargātas²⁴. Pāreja no vienas formas otrā tātad prasa programmas reproducēšanu un pārveidošanu.

45. Savukārt dekompilācija sastāv no programmas objektkoda formā (kas ir aizsargāta) pārveidošanas par “kvazipirmkodu”. Šis pēdējais nozīmē programmas pavairošanu, kas rodas no tās pārveidošanas, savukārt šī pārveidošana nozīmē mašīnvalodas tulkošanu programmēšanas valodā. Šāda reproducēšana saskaņā ar Direktīvas 91/250 4. panta b) punktu ir skaidri pakļauta programmas autora ekskluzīvajām tiesībām.

²⁴ Spriedums, 2012. gada 2. maijs, *SAS Institute* (C-406/10, EU:C:2012:259, 37. un 38. punkts).

46. Turklāt to apstiprina šīs direktīvas deviņpadsmitais apsvērums, saskaņā ar kuru “nesankcionēta attiecīgās datorprogrammas koda [kāda datorprogrammas kopija tikusi piegādāta] pavairošana [reproducēšana], tulkošana, piemērošana vai pārveidošana pārkāpj autora ekskluzīvās tiesības”.

47. Visbeidzot, vēl viens apstiprinājums tam, ka uz dekompilāciju attiecas Direktīvas 91/250 4. panta a) un b) punkts, ir atrodams tās 6. panta 1. punktā. Šīs direktīvas 6. pants “Dekompilācija” attiecas uz “koda pavairošan[u] un tā tulkošan[u] saskaņā ar 4. panta a) un b) punktu”²⁵. Tātad runa ir par netiešu “dekompilācijas” jēdziena definīciju Direktīvas 91/250 izpratnē, un šajā definīcijā ir skaidra atsauce uz datorprogrammas autora ekskluzīvajām tiesībām, kas uzskaitītas šīs direktīvas 4. panta a) un b) punktā.

48. Tādēļ jāsecina, ka uz datorprogrammas dekompilāciju attiecas šādas programmas autora ekskluzīvās tiesības, kas paredzētas Direktīvas 91/250 4. panta a) un b) punktā.

Par dekompilācijas iekļaušanu Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkta piemērošanas jomā

49. Šo secinājumu iepriekšējā punktā izdarītais secinājums paredz, ka atbildei uz jautājumu, vai dekompilācija ietilpst atkāpēs (jeb, precīzāk sakot, ierobežojumos), kas paredzēti Direktīvas 91/250 5. panta 1. punktā, ir jābūt apstipriņošai. Šajā ziņā esmu vienisprātis ar Komisiju.

50. Saskaņā ar šo tiesību normu datorprogrammas likumīgajam ieguvējam ir tiesības veikt visas darbības, kas uzskaitītas Direktīvas 91/250 4. panta a) un b) punktā, ja šīs darbības ir nepieciešamas programmas izmantošanai, tostarp, lai labotu kļūdas. Līdz ar to būtu loģiski, ka, ja dekompilācija vai darbības, no kā tā sastāv, piemēram, koda pavairošana un pārveide, ietilpst ar direktīvas 4. panta a) un b) punktu aizsargātajā jomā, tad šīm darbībām būtu jāietilpst arī tajā [aizsardzības] jomā, uz kuru attiecas šīs direktīvas 5. panta 1. punkts.

51. *Top System* aizstāvētajai šo tiesību normu interpretācijai, saskaņā ar kuru dekompilācija būtu ietverta autora monopolā atbilstoši Direktīvas 91/250 4. panta a) un b) punktam, bet būtu izslēgta no šīs direktīvas 5. panta 1. punktā paredzētās atkāpes, nevar piekrist. Šo normu uzbūve un formulējums skaidri norāda, ka šīs divas interpretācijas nav kumulatīvas.

Par Direktīvas 91/250 6. panta ieguldījumu

52. *Top System* tomēr apgalvo, ka Direktīvas 91/250 6. pantam būtu jāparedz citāda šīs direktīvas 5. panta 1. punkta interpretācija, nekā es ierosināju iepriekš. Šī sabiedrība uzskata, ka minētās direktīvas 6. pants esot sava veida *lex specialis* un vienīgā norma, kas skarot dekompilāciju. Šīs normas *lex specialis* raksturs izslēdzot dekompilāciju no Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkta piemērošanas jomas. Tomēr, ciktāl šīs direktīvas 6. pants atļauj dekompilāciju vienīgi, lai nodrošinātu neatkarīgi radītu datorprogrammu savstarpēju izmantojamību, esot aizliegta tāda dekompilācija ar mērķi izlabot datorprogrammā kļūdas, kas veikta bez autortiesību īpašnieka atļaujas.

53. Tomēr šī argumentācija neiztur kritiku.

²⁵ Mans izcēlums.

54. Kā es jau norādīju, Direktīvas 91/250 5. panta 1. punktā nav uzskaitītas visas darbības, ko tas aptver. Šajā tiesību normā ir vienīgi atsauce uz direktīvas 4. panta a) un b) punktu, atbrīvojot no pienākuma saņemt autortiesību īpašnieka atļauju “darbības, kas minētas” šajā 4. panta a) un b) punktā, ja tās ir nepieciešamas datorprogrammas lietošanai. Turklāt šajā normā nav nevienas atkāpes attiecībā uz direktīvas 6. pantu.

55. Turpretim Direktīvas 91/250 6. panta 1. punkts attiecas uz divām specifiskām direktīvas 4. panta a) un b) punktā minēto darbību kategorijām, proti, “koda pavairošan[u] [reproducēšanu]” un “[ši koda formas] tulkošan[u]”, pie tam tad, ja šī darbība ir obligāti vajadzīga, lai iegūtu informāciju, ar ko panākt neatkarīgi radītas datorprogrammas savstarpēju izmantojamību ar citām programmām, proti, šis mērķis atšķiras no minētās direktīvas 5. panta 1. punktā paredzētā.

56. Tātad nekas neliecina, ka Direktīvas 91/250 6. pants būtu *lex specialis* attiecībā pret šīs direktīvas 5. panta 1. punktu. Šīm divām tiesību normām ir atšķirīgas piemērošanas jomas, jo tās attiecas uz diviem dažādiem gadījumiem. 5. panta 1. punkts attiecas uz darbībām, kas nepieciešamas datorprogrammas lietošanai, tostarp kļūdu labošanu, savukārt 6. pants attiecas uz darbībām, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu neatkarīgi radītu datorprogrammu savstarpēju izmantojamību. Tātad šīs tiesību normas ir neatkarīgas viena no otras un neatrodas nekādās *lex specialis* un *lex generalis* attiecībās.

57. Tādēļ *Top System* arguments, ka Direktīvas 91/250 6. pants esot vienīgā norma, kas atļauj datorprogrammas dekompilāciju, ir jānoraida.

Direktīvas 91/250 sagatavošanas darbu ietekme

58. Secinājumu, ka Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts attiecas uz datorprogrammas dekompilāciju, lai labotu tās kļūdas, neapgāž – pretēji *Top System* apgalvotajam – iepazīšanās ar šīs direktīvas sagatavošanas darbiem.

59. Es nepiekrītu *Top System* argumentiem, kas pausti tostarp tās atbildēs uz Tiesas uzdotajiem jautājumiem, ka šie Direktīvas 91/250 sagatavošanas darbi pierādot, ka aizsargātas datorprogrammas dekompilācija būtu iespējama tikai šīs direktīvas 6. pantā minētajos apstākļos un nolūkos. *Top System* minētie dokumenti parāda, ka jau no sagatavošanas darbu sākuma bija skaidrs, ka šīs direktīvas 4. panta a) un b) punktā minētās autoru ekskluzīvās tiesības ietver aizsargātas programmas dekompilāciju. Ņemot vērā, ka Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts atļauj likumīgam ieguvējam veikt visas šīs direktīvas 4. panta a) un b) punktā uzskaitītās darbības, tajā skaitā arī kļūdu labošanu, ja tas nepieciešams programmas lietošanai, tas obligāti ietver arī dekompilāciju. Tātad Direktīvas 91/250 leģislatīvajā procesā visas diskusijas, kuru rezultātā Komisijas sākotnējam projektam direktīvā ir iekļauts 6. pants, attiecās uz dekompilāciju, kas tiek veikta *ārpus* datorprogrammas parastās lietošanas un līdz ar to ārpus minētās direktīvas 5. panta 1. punkta piemērošanas jomas. Faktiski runa bija par dekompilāciju ar mērķi nodrošināt neatkarīgu autoru radītu programmu savstarpēju izmantojamību.

60. Tādēļ ir kļūdaini apgalvot, kā to dara *Top System*, ka dekompilācijas jautājums ir pilnībā izslēgts no Direktīvas 91/250 5. panta. Patiesībā, lai izslēgtu dekompilāciju no šīs direktīvas 5. panta 1. punkta, tā būtu jāizslēdz arī no tās 4. panta a) un b) punkta, un tas dekompilāciju pilnībā izslēgtu no autortiesību īpašnieka ekskluzīvās sfēras, jo nav citas normas, kas varētu viņam nodrošināt aizsardzību pret dekompilāciju. Taču šāds secinājums būtu absurds.

61. Patiesībā Direktīvas 91/250 sagatavošanas darbi parāda vien to, ka sākotnējā doma iekļaut atkāpi attiecībā uz dekompilāciju savstarpējas izmantojamības nolūkā atsevišķā šīs direktīvas 5. panta punktā (kas atšķirtos no tā 1. punkta) tika atmesta par labu jauna, vairāk izstrādāta panta izveidei, kas veltīts šai atkāpei. Taču tas nekādi neietekmē minētās direktīvas 5. panta 1. punkta piemērošanas jomu.

62. Taisnība, ka Padome stipri ierobežoja šīs jaunās atkāpes apmēru. Galvenokārt tika atmesta doma, kuru sākotnēji ierosināja Komisija, atļaut dekompilāciju jaunas programmas, kas ir savstarpēji izmantojama ar dekompilēto programmu, uzturēšanas nolūkā. Manuprāt, to apstiprina fakts, ka saskaņā ar Direktīvas 91/250 9. panta 1. punkta otro teikumu šo atkāpi nevar pārkāpt ar līguma palīdzību, pretēji tam, kā ir 5. panta 1. punkta gadījumā. Tātad mērķis ir bijis aizsargāt autortiesību īpašniekus pret ļaunprātīgu izmantošanu. Neraugoties uz to, šajā gadījumā dekompilācija tiek veikta tādā nolūkā, kas neatbilst programmas parastajai izmantošanai²⁶.

63. Tādēļ es piekritu Komisijas viedoklim, ka Direktīvas 91/250 sagatavošanas darbi neļauj nonākt pie secinājumiem, kas ir pretēji tiem, kādi izriet no šīs direktīvas 5. panta 1. punkta gramatiskas interpretācijas.

Ierosinātā atbilde

64. Tādēļ es ierosinu uz pirmo prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas atļauj datorprogrammas likumīgajam ieguvējam veikt šīs programmas dekompilāciju, ja tā ir nepieciešama, lai izlabotu kļūdas, kas ietekmē programmas funkcionēšanu.

Par otro prejudiciālo jautājumu

65. Otrajā prejudiciālajā jautājumā iesniedzējtiesa vaicā, vai gadījumā, ja Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts būtu jāinterpretē kā tāds, kas atļauj datorprogrammas likumīgajam ieguvējam veikt šīs programmas dekompilāciju, ja tā ir nepieciešama, lai izlabotu kļūdas, šai dekompilācijai ir jāatbilst šīs direktīvas 6. pantā izvirzītajām prasībām vai kādām citām prasībām.

Par tādu prasību piemērojamību, kuras izriet no Direktīvas 91/250 6. panta

66. Direktīvas 91/250 6. pantā ir iekļauts izņēmums no autortiesību īpašnieka ekskluzīvajām tiesībām uz datorprogrammu, kas atļauj veikt tās dekompilāciju, ja tas nepieciešams, lai nodrošinātu citas neatkarīgi radītas programmas savienojamību ar šo programmu. Šim izņēmumam seko zināms skaits nosacījumu un aizliegumu, kuri uzskaitīti šajā tiesību normā.

67. Atbilstoši manam vērtējumam²⁷ Direktīvas 91/250 6. pants ir autonomas attiecībā pret tās 5. pantu, it īpaši šī pēdējā minētā panta 1. punktu. Atkāpes, kas iedibināta šīs direktīvas 6. pantā, piemērošanas joma un mērķis atšķiras no šīs pašas direktīvas 5. panta 1. punktā minētās atkāpes, un tas arīdzan atšķirīgi definē darbības, kas tajā ir atļautas.

²⁶ Turklāt, kā paskaidrošu tālāk, Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts, manuprāt, neatļauj veikt datorprogrammas dekompilāciju šīs dekompilētās programmas uzturēšanas nolūkā, neskaitot kļūdu labošanu šaurā nozīmē (skat. šo secinājumu 75. un 76. punktu).

²⁷ Skat. it īpaši šo secinājumu 52.–56. punktu.

68. Tādēļ Direktīvas 91/250 6. pantā izvirzītās prasības nevar nedz tieši, nedz pēc analogijas piemērot tās 5. panta 1. punktā paredzētajai atkāpei.

69. Taču tas nenozīmē, ka šīs pēdējās atkāpes piemērošanai nav jāatbilst nekādām prasībām.

Par citām piemērojamām prasībām

70. Ņemot vērā Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkta formulējumu, daži nosacījumi un daži izņēmumi ir piederīgi šajā normā iedibinātajai atkāpei no ekskluzīvajām tiesībām²⁸.

71. Vispirms, šī atkāpe sniedz ieguvumu vienīgi datorprogrammas likumīgajam ieguvējam. Šķiet, ka šis fakts nerada problēmas pamatlietā un līdz ar to neprasa plašāku aplūkošanu.

72. Turpinājumā, veiktajām darbībām, šajā gadījumā – darbībām, kuras visas kopā veido datorprogrammas dekompilāciju²⁹, ir jābūt nepieciešamām, lai ļautu izmantot šo programmu tādā veidā, kas atbilst tās mērķim, un, precīzāk, lai ļautu labot kļūdas. Šis nosacījums vedina uz šādām piezīmēm.

73. Pirmkārt, ir jādefinē “kļūdas” jēdziens. Patiesībā pat pati kļūdas esamība datorprogrammā var būt iemesls strīdam starp šīs programmas autoru un lietotāju³⁰. Tas, kas lietotāja ieskatā var būt kļūda, no programmas autora viedokļa var būt arī iecerēta funkcionalitāte vai iezīme. Lai gan Direktīvā 91/250 šis jēdziens nav definēts, tomēr to var izsecināt no šīs direktīvas 5. panta 1. punkta formulējuma un mērķa.

74. Saskaņā ar šo tiesību normu datorprogrammas likumīgā ieguvēja veiktajām darbībām ir jāļauj viņam “lieto[t] datorprogrammu saskaņā ar mērķi, kam tā domāta, ieskaitot kļūdu labošanu”. Tātad kļūdu labošana ietilpst programmas lietošanā saskaņā ar tās mērķi.

75. Datorprogrammas mērķi nosaka tās autors vai, atkarībā no gadījuma, par to vienojas piegādātājs un ieguvējs programmas iegādes brīdī. Tātad kļūda ir darbības traucējums, kas kavē programmas izmantošanu saskaņā ar tās mērķi. Tikai šādu kļūdu labošana var attaisnot lietotāja darbības, tostarp dekompilāciju, kas veiktas bez autortiesību īpašnieka atļaujas.

76. Turpretim nekāda veida programmas pārveidošana vai uzlabošana attiecībā pret tās sākotnējo mērķi nav kļūdu labošana, kas attaisnotu šādu darbību. Runa it īpaši ir par programmas atjaunināšanu saistībā ar tehnoloģisko attīstību. Citiem vārdiem, datorprogrammas novecošanās nav uzskatāma par kļūdu Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkta izpratnē.

77. Tā kā datorprogrammas ir ne vien utilitāra darbu kategorija, bet piedevām arī ietilpst nozarē, kurā tehnoloģiskā attīstība notiek īpaši ātri, ir normāli, ka ar laiku tās noveco. Šādas novecošanās novēršana, atjauninot datorprogrammas vai pat aizvietojojot tās ar jaunām programmām, ietilpst šo programmu kā ar autortiesībām aizsargāta objekta parastā izmantošanā, un līdz ar to uz to attiecas šo tiesību īpašnieku prerogatīvas.

²⁸ Skat. it īpaši Janssens, M.-Ch., minēts iepriekš, 127. lpp.

²⁹ Skat. šo secinājumu 45.–47. punktu.

³⁰ Pamatlietā *Top System* noliedz, ka aplūkotajā programmā būtu kļūda, lai gan iesniedzējtiesa atsauca uz ekspertīzi, kurā ir secināta šāda kļūda.

78. Otrkārt, datorprogrammas lietotāja darbībām ir jābūt nepieciešamām no izvirzītā mērķa skatpunkta. Šajā gadījumā jautājums ir par to, vai un kādā mērā datorprogrammas dekompilācija ir nepieciešama, lai izlabotu tās kļūdas.

79. Protams, eksistē kļūdas, kuras iespējams izlabot, nepieklūstot programmas pirmkodam, vai nu lietotājam to darot “manuāli”, vai ar tam paredzētas programmatūras palīdzību. Taču šķiet, ka lietas dalībnieki, kuri ir iesnieguši apsvērumus šajā lietā, piekrīt tam, ka visbiežāk šādi labojumi prasa veikt modifikācijas pašā programmas kodā. Ciktāl objektkods nav saprotams cilvēkam, šādi labojumi prasa piekļūt sākotnējam pirmkodam vai tulkot objektkodu pirmkodā “kvazipirmkodā”³¹). Tādēļ rodas šāds jautājums: kādos apstākļos šī nepieciešamība attaisno to, ka likumīgais ieguvējs veic programmas dekompilāciju?

80. *Top System* apgalvo, ka tie ir ļoti reti izņēmuma gadījumi. Šīs sabiedrības ieskatā lielākajā daļā situāciju vai nu datorprogrammas likumīgā ieguvēja rīcībā jau ir pirmkods, vai autortiesību īpašnieks var piešķirt tam piekļuvi, vai arī tiesību īpašniekam saskaņā ar uzturēšanas līgumu ir pienākums veikt kļūdu labojumus.

81. Neaplūkošu gadījumu, kad likumīgā ieguvēja rīcībā ir nekompilēta vai jau dekompilēta programmas versija, proti, viņa rīcībā ir pirmkods. Ir acīmredzami, ka šādā gadījumā dekompilācija nav nepieciešama. Lielākas problēmas rada attiecības starp šo ieguvēju un datorprogrammas autortiesību īpašnieku un viņu savstarpējās saistības. Taču šeit runa ir nevis par nepieciešamību dekompilēt programmu, lai izlabotu kļūdas, bet gan par Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkta piemērošanas nosacījumiem, proti, tādu līguma noteikumu neesamību, kas aizliegtu šo dekompilāciju.

82. Jāatgādina, ka Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts ir piemērojams, “ja līgumi to īpaši neparedz”. Citiem vārdiem, programmas iegādes līgumā var tikt noteikta programmas izmantošana, tostarp kļūdu labošana, ierobežojot ieguvēja iespēju šo labojumu ar nolūku veikt darbības, uz kurām attiecas tiesību īpašnieka monopols. Šie ierobežojumi var pat nozīmēt pilnīgu aizliegumu ieguvējam labot kļūdas³². Šādā gadījumā minētajā tiesību normā paredzētā atkāpe nav piemērojama, un ieguvējs drīkst veikt tikai saskaņā ar līgumu atļautās darbības.

83. Turpretim, ja līgumā starp pusēm nav ietverts šāds ierobežojums, tad datorprogrammas likumīgais ieguvējs, manuprāt, var brīvi veikt darbības, kas uzskaitītas Direktīvas 91/250 4. panta a) un b) punktā, tostarp dekompilēt programmu, ja tas izrādās vajadzīgs, īpaši kļūdu labošanai. Šim ieguvējam nav citu pienākumu attiecībā pret programmas autortiesību īpašnieku. Līdz ar to viņam nav jālūdz tiesību īpašniekam izlabot kļūdas vai jālūdz piekļuve programmas pirmkodam, nedz arī jāvērsas tiesā, lai tā uzdotu tiesību īpašniekam veikt šādu darbību. Taču, ja šādi pienākumi neizriet no minētās direktīvas 5. panta 1. punkta, jāpatur prātā, ka dekompilācija ir darbietilpīgs, dārgs process ar neparedzamiem rezultātiem. Praksē lietotāji izmanto šo tehniku tikai izņēmuma gadījumā³³.

84. Protams, strīda gadījumā kompetentajai tiesai ir jānosaka precīzs datorprogrammas iegādes līguma pušu tiesību un pienākumu saturs.

³¹ Skat. šo secinājumu 41. punktu.

³² Šāda iespēja, manuprāt, pastāv, neraugoties uz Direktīvas 91/250 septiņpadsmitā apsvēruma formulējumu (skat. šo secinājumu 31.–34. punktu).

³³ Šo dekompilācijas raksturiezīmi uzsver vairāki autori. Skat. it īpaši Bing, J., minēts iepriekš, 423. un 424. lpp.

85. Tā kā kļūdas labošana bieži prasa datorprogrammas koda vismazākā fragmenta modifikāciju, šī fragmenta atrašana var likt dekompilēt nozīmīgu daļu vai pat visu programmu. Tādēļ nevar uzskatīt, ka šāda dekompilācija nav vajadzīga, lai izlabotu kļūdu, jo pretējā gadījumā kļūdas labošana būtu neiespējama un Direktīvas 91/250 5. panta 1. punktā paredzētajai atkāpei tiktu atņemta tās lietderīgā iedarbība. Līdz ar to datorprogrammas likumīgajam ieguvējam saskaņā ar šo normu ir tiesības dekompilēt programmu, ciktāl tas ir nepieciešams ne vien, lai izlabotu kļūdu *stricto sensu*, bet arī, lai atrastu šo kļūdu un programmas daļu, kas jāpārveido.

86. Galu galā, jāsecina, ka Direktīvas 91/250 5. panta 1. punktā nav minēti nekādi ierobežojumi – kā tas ir šīs direktīvas 6. panta 2. punktā – attiecībā uz tādas informācijas izmantošanu, kura iegūta, pateicoties datorprogrammas dekompilācijai. Tomēr tas nenozīmē, ka datorprogrammas likumīgais ieguvējs, kurš veicis šīs programmas dekompilāciju, lai izlabotu kļūdas, var pēc tam brīvi lietot šīs kompilācijas produktu citiem mērķiem.

87. Direktīvas 91/250 4. panta b) punktā autora monopolam ir pakļauta ne vien “[datorprogrammas] tulko[šana], piemēro[šana], pārveido[šana] un citād[a] modificē[šana]”, bet arī “šādi iegūt[o] rezultāt[u] [pavairošana]”, proti, dekompilācijas gadījumā tas nozīmē pirmkodu, kas iegūts šajā dekompilācijā. Tātad jebkurai minētā pirmkoda reproducēšanai, kuras mērķis nav kļūdu labošana, ir jāsaņem autortiesību īpašnieka atļauja. Turklāt šīs direktīvas 4. panta c) punktā ir aizliegts izplatīt sabiedrībā datorprogrammas eksemplāru bez šīs programmas autortiesību īpašnieka atļaujas, un tas attiecas arī uz pirmkoda kopijām, kas radītas dekompilācijas procesā.

88. Turpretim saskaņā ar Direktīvas 91/250 1. panta 2. punktu informācija, kas neveido programmu kā tādu, proti, tās izpausmes formu, nav aizsargāta³⁴.

89. Tādēļ es ierosinu atbildēt uz otro prejudiciālo jautājumu, ka Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka uz datorprogrammas dekompilāciju saskaņā ar šo tiesību normu, ko likumīgais ieguvējs veic, lai izlabotu kļūdas, neattiecas šīs direktīvas 6. panta prasības. Turpretim šādu dekompilāciju drīkst veikt tikai tiktāl, cik tas ir nepieciešams šai kļūdu labošanai, un ieguvēja līgumsaistību robežās.

Secinājumi

90. Tādējādi, ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *cour d'appel de Bruxelles* [Briseles Apelācijas tiesas] (Beļģija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Padomes Direktīvas 91/250/EEK (1991. gada 14. maijs) par datorprogrammu tiesisko aizsardzību 5. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas atļauj datorprogrammas likumīgajam ieguvējam veikt šīs programmas dekompilāciju, ja tā ir nepieciešama, lai izlabotu kļūdas, kas ietekmē programmas funkcionēšanu.

³⁴ Jānorāda, ka, manuprāt, šāda interpretācija piešķir datorprogrammas autortiesību īpašniekam ne mazāku aizsardzību par to, kas piešķirta ar Direktīvas 91/250 6. panta 2. punktu, gadījumā, ja dekompilācija tiek veikta, lai neatkarīgi radītas datorprogrammas būtu savstarpēji izmantojamas. Lasot direktīvas 6. panta 2. punktu tās 1. panta 2. punkta gaismā, to ir iespējams interpretēt tikai tādējādi, ka jēdziens “informācija” attiecas vienīgi uz tiem datorprogrammas elementiem, kuri ir aizsargāti saskaņā ar šo direktīvu, proti, tās izpausmes formām, nevis uz “idej[ām] un princip[iem], kas ir pamatā” šiem elementiem. Turklāt atgādināšu, ka saskaņā ar Direktīvas 91/250 9. panta 1. punkta otro teikumu dekompilāciju, kas pamatota ar šīs direktīvas 6. pantu, nevar izslēgt ar līguma palīdzību – pretēji dekompilācijai, kas veikta ar mērķi labot kļūdas.

- 2) Direktīvas 91/250 5. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka uz datorprogrammas dekompilāciju saskaņā ar šo tiesību normu, ko likumīgais ieguvējs veic, lai izlabotu kļūdas, neattiecas šīs direktīvas 6. panta prasības. Turpretim šādu dekompilāciju drīkst veikt tikai tiktāl, cik tas ir nepieciešams šai kļūdu labošanai, un ieguvēja līgumsaistību robežās.